

СПОГАДИ про о.Василя Шевчука – о."Кадила"

*Згинем, браття, або вгору
Піднесем свободи стяг!
Іван ФРАНКО*

ЗМІСТ

Василь КУК ЗА ЩО І ПРОТИ КОГО ВОЮВАЛА УПА	1
ПОВСТАНСЬКИЙ КАПЕЛАНЗ	
Григорій ДЕМ'ЯН Василь ШЕВЧУК - о. "КАДИЛО"	3
Роман ПАСТУХ ПОВСТАНСЬКИЙ КАПЕЛАН ВОСКРЕСНЕ В ПАМ'ЯТНИКУ	6
Володимир ПАСТУХ-"ШВЕЙКО" ІЗ СПОГАДІВ ПРО КАПЕЛАНА о. КАДИЛА	8
Омелян ЦИЛЮПА ІЗ СПОГАДІВ ПРО о. КАДИЛА.....	9
Проф. Степан КОСТИК ОТЕЦЬ КАДИЛО – КАПЕЛАН УКРАЇНСЬКОЇ ПОВСТАНСЬКОЇ АРМІЇ	12
Іван КРИВУЦЬКИЙ ОТЕЦЬ ВАСИЛЬ ШЕВЧУК (СПОГАДИ)	16
Роман ПАСТУХ РОДИНА ДУШПАСТИРЯ.....	17
ІВАН ШЕВЧУК	17
УРШУЛЯ ШЕВЧУК.....	18
МАРІЯ ШЕВЧУК	18
МИХАЙЛО ШЕВЧУК.....	18
СТЕФАНІЯ ШЕВЧУК	19
ЯРОСЛАВ ШЕВЧУК	19
ІРИНА ШЕВЧУК-ПЕЧЕРИЦЯ	20
Роман ПАСТУХ ПОЛЕГЛИЙ НА ПОЛІ СЛАВИ	21

Василь КУК

ЗА ЩО І ПРОТИ КОГО ВОЮВАЛА УПА

(З "Переднього слова" до книги: Ю. Борець. УПА у вирі боротьби).

Історія українського народу, починаючи вже з XV ст. і, зокрема, з часів козаччини – це постійні національно-визвольні змагання, безперервна боротьба за визволення з чужою неволею, за побудову незалежної самостійної української держави. Вогонь національно-визвольної боротьби з особливою силою запалав у 1917-1920 рр., коли на полях численних кривавих битв вирішувалась доля молоді Української Народної Республіки. І хоча у цій війні не судилося перемогти й оборонити державну незалежність, і українські землі знову стали здобиччю захланних сусідніх держав, головним чином, совєтської Росії та Польщі, проте розпочата визвольна війна не припинялася і продовжувалася в наступні десятиліття. Змінювалися форми й методи, мінялися окупанти, але боротьба за відновлення української державності не згасала.

Під час Другої світової війни настав новий етап українських визвольних змагань,

що почався 15 березня 1939 р. після проголошення Карпатської України незалежною державою та проголошення відновлення Української Держави 30 червня 1941 р. у Львові.

Утворений тоді уряд, Державне Правління, що його очолив прем'єр Ярослав Стецько, незабаром встановив владу на території України, звільненої на той час від московсько-большевицьких окупантів. Центральні та місцеві органи Державного Правління організували та забезпечили нормальну діяльність всіх ділянок суспільного, економічного та культурного секторів.

Проголошення Української Держави суперечило планам німецької імперської політики, яка вважала Україну своєю майбутньою колонією. Німецький уряд не визнав Українську Державу і оголосив війну всім державно-самостійницьким силам українського народу. Голову Державного Правління, окремих його членів та провідних політичних українських діячів було заарештовано, Україну перетворено на німецьку колонію, а її населення – на рабів німецьких колонізаторів. Український народ повстав і зі зброєю в руках боронив власну й національну гідність та права господаря на рідній землі. Три роки, від 1941 до 1944 рр., тривала всенародна жорстока й кривава війна проти німецько-нацистських поневолювачів, а десять років по тому, від 1944 до 1954 рр., така сама боротьба продовжувалась проти московсько-большевицьких окупантів.

Тринадцятирічна визвольна війна відібрала життя десяткам тисяч найкращих, найшляхетніших синів і доньок України. Це була найбільша і найгероїчніша з усіх дотеперішніх національно-визвольних війн. Світова історія подібної не знає. Конкретна визначеність остаточної мети – Українська Самостійна Соборна Держава, найпередовіші ідеї національного й соціального визволення - знищення імперій та побудова незалежних національних держав усіх пригноблених народів, демократичні принципи побудови суспільно-політичного державного ладу під гаслом "Воля народу, воля людині!" сприяли мобілізації до активної боротьби найширших мас українського населення та багато інших поневолених народів. Не перебільшеним є твердження, що збройні сили національно-визвольного фронту в Україні налічували понад півмільйона активних борців і учасників: вояків УПА, збройного революційного підпілля ОУН та ряду допоміжних служб. Базою і опертям повстанської армії був увесь український нарід, який всебічно і жертовно морально й матеріально її підтримував.

Революційно-повстанська боротьба 40-50-х років мала могутній вплив на подальший розвиток нашого народу. У цій боротьбі виховувався і сформувався новий тип людини - людини-борця, месника й оборонця свого народу. Створився духовно спаяний моноліт революціонерів-патріотів, об'єднаних незламною вірою у святість виборюваної справи. За свою Правду, за Волю, за незалежну Українську державу герої завжди й кожночасно були готові на найбільші зусилля, жертви й на саму смерть. Героїзм став масовим явищем, нормою щоденного життя не лише повстанців, але й усіх українців взагалі. Нарід випростався, гордо підніс голову, почувся господарем на власній землі, сміливо боронив законні права та не дозволяв наїзникам закріплюватися на його теренах.

Визвольна боротьба охопила всі українські землі, але її форми й методи в різних українських районах мали свої особливості й тактичні відмінності. Особливе становище з відступом нацистів склалось на західноукраїнських пограничних землях Лемківщини, Надсяння, Холмщини та Підляшшя. Ці українські землі Москва подарувала польському сателітові з метою повного знищення там українського

населення. 1945 року почалась акція "добровільного" переселення українців із їхніх прадідівських, віковічних земель до совєтської України. Москва робила все, щоб за кордоном Союзу не було великого скупчення українців, які б у майбутньому могли боротися за національне відродження України й, зокрема, щоб ці землі не стали базою, і запіллям для УПА. Оскільки ніхто з українців не хотів добровільно покидати свої господарства, польський уряд разом із шовіністичними цивільними бандами нападали на українські села і мордували населення, змушуючи тих, хто залишився, виїхати з села. Так, лише в селі Павлокомі замордовано понад 400 українців, серед яких були жінки, діти та люди похилого віку. Така сама доля спіткала українців і в інших селах. Щоби припинити ці дикунські, варварські вбивства, УПА змушена була застосовувати проти найбільш україножерних польських шовіністів відповідні відплатні дії. Лише після цього масові вбивства припинилися, але виселення продовжувалося до повної ліквідації на цих землях українського населення. То було планове спільне московсько-польське підле народовбивство. В цій ситуації єдиним засобом оборони могла бути тільки збройна повстанська боротьба як проти польських окупантів, так і проти їхніх московських опікунів. На революційний шлях боротьби ступило майже все національно свідоме, патріотичне українське населення, зокрема, молодь. Бойові частини УПА помітно зросли, поповнилися новими кадрами. Це дало змогу відносно легко очистити українські села від польсько-большевицьких військових гарнізонів та встановити там народну владу і повстанські революційні порядки.

Найбільше вражають образи-приклади вродженого благородства душі наших людей, їхнє оптимістично-героїчне бачення життя і, понад усе, мужня, лицарська поведінка повстанців як у побуті, боях, так і перед загрозою смерті. Такі герої-велетні могли зродитись лише у вирі визвольної боротьби. ВОЛЯ, ДОБРО І ЩАСТЯ української нації були для них найбільшими цінностями й найвищим законом.

Боротьба УПА припинилася лише після того, як останнього українця насильно вигнали з рідної оселі. Одні пішли в Україну продовжувати боротьбу, другі понесли славу нашої визвольної боротьби в широкий світ.

*Радісно і почесно
вмерти за Вітчизну.
ГОРАЦІЙ*

ПОВСТАНСЬКИЙ КАПЕЛАН

Григорій ДЕМ'ЯН

Василь ШЕВЧУК - о. "КАДИЛО"

(Із статті в газеті "Шлях перемоги". - 1994, 5 лютого)

Вагомий внесок у боротьбу ОУН і УПА в 1940-1960-х роках зробило своєю повсякденною і багатогранною жертвовною працею наше духовенство. На жаль, це питання, як і безліч інших, пов'язаних із дотичною проблематикою, майже зовсім не вивчене.

Досі зроблено тільки перші, практично підготовчі кроки. Назріла невідкладна потреба опрацювання бодай короткого біографічного довідника священиків-учасників боротьби УПА. Він міг би стати згодом складовою частиною багатотомного повстанського мартирологу України...

Якби не публікація відомого дослідника Євгена Місила "Українці, засуджені на смертну кару, страчені і померлі у в'язницях Польщі в 1944-1956 роках", то ще дуже довго довелося б шукати відомості про походження і останній період життя повстанського капелана "Кадила".

Василя Шевчука, священика й активного українського самостійника, подарувало нашій батьківщині галицьке підгірське місто Стрий. Народився він 12 серпня 1903 року в сім'ї національно-свідомого подружжя Івана та Уршулі Шевчуків.

Навесні 1930 року юнак закінчив єпархіальну духовну семінарію у Перемишлі. Рукоположений, тобто висвячений, 30 березня того ж року. Нежонатий. Першу Службу Божу відслужив 6 квітня 1930 року у церкві Святої Трійці в м. Дрогобичі, де проживали його батьки. Потім завідував парафіями у селах Дорожів, Мединичі, Грушатичі, Смерековець, Павлокома, П'яtkова Руська. Друга світова війна застала його в Закерзонні у П'яtkовій Руській Перемиського повіту, звідки й пішов до УПА. Повстанський курінь "Байди" (Миколи Савченка) став для самостійного священика і місцем визначення свого національного обов'язку і водночас своєрідною сім'єю, бо ж згідно з церковними канонами після висвячення він уже до кінця життя не міг одружуватися.

Шкільні і юнацькі студентські роки В. Шевчука випали на період героїчної боротьби Українських Січових Стрільців та Української Галицької Армії, усіх державницьких заходів ЗУНР і УНР, а це не могло не сформувати в нього відповідних переконань. Їх поглибила і загартувала героїка Української Військової Організації і незрівнянно потужнішої спадкоємниці – ОУН. І молодий священик від перших днів своєї душпастирської праці кожен індивідуальну розмову з парохіянами, особливо проповіді в церкві чи виступи в читальні, цілеспрямовано використовував для виховання у людей не просто національної свідомості, а готовності до жертвової боротьби за природне право нашого народу на життя у самостійній соборній державі.

Тим же шляхом ішли його брати Михайло та Ярослав. Перший із них належав до таких наших патріотичних об'єднань, як "Організація Вищих клас Українських Гімназій", "Союз Української Націоналістичної Молоді", "Українська Військова Організація", і від самого початку існування ОУН був її відданим членом, виконував особливі доручення провідника ОУН Степана Бандери. Відтак працював у бюро Голови Проводу ВЧ ОУН Степана Ленкавського. Сумлінним і непохитним учасником визвольної боротьби був і Ярослав.

Брати Шевчуки близько співпрацювали з такими видатними діячами УВО і ОУН, як уже згадуваний Степан Бандера, Василь Білас, Юліян Головінський, Олекса Гасин, Іван Габрусевич, Микола Климишин, Зеновій Коссак, Степан Ленкавський, Степан Нижанківський, Степан Охрімович, Ярослав Стецько, Володимир Тимчій та ін.

Відомий учасник повстанського руху в Закерзонні, автор цікавих і цінних спогадів "Де срібнолентий Сян пливе" Іван Кривуцький – "Аркадій", коли зайшла мова про отця "Кадила", розповідав: "Знав я його особисто, був з ним кілька разів від квітня до кінця вересня сорок п'ятого року [...]. Він був такий жвавий, активний, веселий... Ну, не так веселий, як людяний, дружний... Люди його всі шанували... Він відправляв Служби Божі під час свят різним сотням..."

Там перебували сотні "Бурлаки", "Ластівки", "Громенка" [...] "Хріна"...

Що (ще) про нього можу сказати? Як про людину – тільки найкраще. Населення його дуже шанувало. Всі любили. У сотнях – тим паче. Розраджував часто стрільців".

Для віруючих християн, а в УПА такими були практично всі українці, слово священника мало велике значення. Він благословляв їх на успіх у боротьбі з жорстокими окупантами, відправляв Служби Божі, сповідав і причащав стрільців та старшин, освячував місця постою, підтримував словом розради і доброю порадою хворих і поранених чи виснажених до краю нерівним протиборством вояків, проводжав у останню земну дорогу полеглих. Без нього не відбувалося жодного християнського чи національно-державного, у тому числі і українського військового свята. У тому, що курінь "Байди" й особливо сотня Михайла Дуди Громенка відзначалися високою дисциплінованістю і навіть перевершували природні людські сили, виявляючи дивовижну стійкість духу і витривалість, є велика заслуга їхнього невтомного капелана.

Теплі відгуки про отця Василя Шевчука залишили й інші повстанці, яким доводилося спілкуватися з цією людиною великої душі і самопосвяти. Як характерний і пізнавальний приклад, варто подати тут хоча б узагальнюючий фрагмент із книжки Юрія Борця "З найкращими". В ньому іде мова про відзначення Свята Зброї.

На площі голосна команда, звідти і вимарш на місце Свята. Отець Кадило Пластун біля польового, гарно прибраного зеленню престолу відправляє Службу Божу, а хор за участю сотень повстанців і селян із навколишніх сіл співає, і то цілою душею. На душі якесь бадьоре піднесення. Святочна проповідь нашого курінного Капелана не в одного присутнього викликала сльози. Таку проповідь міг виголосити лише священник-патріот. Лише той, хто поховав десятки своїх друзів, полеглих у бою за свій нарід і державу. Лише той, хто за останні роки втратив десятки своїх друзів-священиків від ворожих куль. Він голосно промовляв до тих найкращих дочок і синів нашого народу, виструнчених у лавах:

– Сьогодні у нас велике Свято. Свято Зброї під покровом Матері Божої, покровительки нашого війська. Лише тоді, коли на сторожі нашого народу будуть наші оборонці зі зброєю, народ буде жити вільно. Сьогодні наш народ переживає страшні диявольські тортури від наших безбожницьких сусідів. Лише на теренах, де наша зброя не допускає ворога, живемо українським життям. Лише в теренах, пильнованих нашою повстанською зброєю, маємо свою церкву. Такі вільні і веселі обличчя, які я бачу тут сьогодні, є ще в інших місцях, де перебувають наші оборонці зі зброєю.

Разом зі стрільцями і старшинами переживав і радощі перемог, і прикрощі невдач, терпів часто голод і холод... Особливо ж важкі часи настали після етноцидної акції "Вісла", коли з великих теренів наших споконвічних земель за Сяном були брутально виселені українці. Ще ніхто не підрахував, скільки тисяч їх перед тим та і у той час було вбито та замучено...

Сильні, молоді і загартовані вояки УПА опухли з голоду, ноги настільки набрякали, що доводилося і розрізувати халяви на чоботях. До того ж майже постійно вели бої з переважаючими в десятки і сотні разів за кількістю ворожими військами... За такої ситуації відділ, у якому перебував отець Василь Шевчук, виконуючи наказ Проводу ОУН і командування УПА, пішов у далекий рейд на захід. Кордон між Польщею і тодішньою Чехо-Словаччиною перейшов 17 червня 1947 року о четвертій годині ранку.

За попереднім договором СРСР, Польщі і Чехо-Словаччини збройні сили цих держав вели скоординовану війну проти УПА. На території Словаччини наш рейдуєчий відділ вороги намагалися знищити силами чеських та місцевих комуністів, бо селяни, міщани та інтелігенція прихильно ставилися до УПА та її боротьби, а молодь не раз навіть просилася, щоб її прийняли до складу повстанців. Чеська армія та частини так званого Збору Народної Безпечности (тамтешній комуністичний різновид каральних внутрішніх військ) блокували населені пункти. Відомо й те, що більшовики тоді терміново відправили до Словаччини спеціально підготовлені сили.

Доступ до сіл – свідчить "М. Громенко", – став неможливий. Голод у рядах відділу почав сильно даватися взнаки. З огляду на таку ситуацію я був змушений залишити на одному пункті групу фізично ослаблених вояків, при якій остався також о. капелан Кадило. Через нього ця група була пов'язана з одним місцевим священиком, членом словацького підпільного руху. Прийшовши до сили, ця група мала долучитися до однієї з частин УПА, які вже посувалися за нами. На жаль, автор не згадує коли і де вони розлучилися. Відомо лише, що перед тим відділ пройшов біля таких сіл, як Яблонька Нижня, Папівна і Криве. Очевидно, це сталося десь недалеко останнього з них, можливо, на третій або четвертий день перебування на території, що входила до складу Чехо-Словаччини.

Роман ПАСТУХ

ПОВСТАНСЬКИЙ КАПЕЛАН ВОСКРЕСНЕ В ПАМ'ЯТНИКУ

(Із статті в газеті "За вільну Україну". - 1997, 5 квітня)

Майбутній повстанський капелан народився в м. Стрию через три роки після початку ХХ століття у великій (семеро дітей) сім'ї судового урядника. Незабаром батьки Іван та Уршуля (з дому Яблонських) переїхали до Дрогобича, де побачила світ решта їхніх дітей. Вони замешкали на вулиці Сніжній (зараз Петра Сагайдачного).

Дитинство і юність хлопця проходили в роки, сповнені слави і героїки Січового Стрілецтва, УГА, проголошення УНР та ЗУНР, їх злучення в одну державу, діяльності УВО. Навряд чи варто сумніватися і в значному впливі на розвиток національно-світоглядних поглядів Василя, його молодшого брата Михайла Шевчука, який був майже ровесником і товаришем свого сусіда, пізніше відомого діяча ОУН Зенона Коссака. Нечуваний у ті часи факт: Михайло єдиний з учнів Дрогобицької державної гімназії за блискучі успіхи в навчанні був звільнений від матури (випускних іспитів), отримав матрикул з відзнакою, завдяки чому вступив у Львівський медичний інститут і закінчив його.

Уже тоді майбутній душпастир гартував себе до боротьби в ім'я незалежності України. Хлопець учився в Дрогобицькій, Перемиській і Стрийській державних гімназіях. Здавши матуру, студіював у Перемиській духовній семінарії. Позаяк батько рано помер, сім'я жила тільки з праці рук матері, а також приватних уроків Михайла і Ярослава.

Випускника семінарії В. Шевчука рукоположив у священичий сан перемиський єпископ Йосафат Коциловський. 6 квітня 1930 року молодий отець відправив першу Службу Божу в нинішньому кафедральному храмі Пресвятої Трійці в Дрогобичі, після

чого виїхав на парафію. Спочатку працював у селах Дорожеві і Мединичах на Дрогобиччині, згодом – у селах Грушатичах біля міста Добромиля, Смереківцях біля міста Горлиці, Павлокомі поблизу міста Динова, П'ятковій Руській поряд з м. Бірчею на Лемківщині. Через скрутні матеріальні умови сім'я Шевчуків постійно переїжджала за ним, бо він прийняв цілібат і не мав власної сім'ї. Де б не служив священик, він усюди брав активну участь у діяльності товариства "Просвіта", керував хорами, перебував у гущі життя народу. Селяни його дуже любили, польська влада ставилась холодно і навіть вороже.

– Незважаючи на успішну душпастирську працю на парафії – згадує сестра отця Ірина Шевчук-Печериця – отець Василь мріяв бути військовим капеланом. Коли формувалася дивізія "Галичина", він планував здійснити свою мрію в її складі, але з якихось причин не зумів чи не захотів.

Може це сталося внаслідок впливу на нього брата Михайла і першого чоловіка сестри Ірини Володимира Шпака – сотенного УПА Кармелюка, який пізніше поліг на Перемищині?

За яких обставин священик покинув парафію і став капеланом куреня УПА полковника Коника ні документальних, ні усних свідчень не маємо. Однак причина його рішучого вчинку добре відома. З наближенням до кінця німецько-радянської війни, утвердженням за допомогою московських багнетів насадженою ними Польщі комуністичної влади становище корінного українського населення Закерзоння і Лемківщини обернулося для нього жахливою трагедією. Його споконвічні землі за р. Сяном були віддані Польщі, правителі якої при повному сприянні Кремля вогнем і мечем винищували і виселяли українців на територію СРСР. Сподіватися на захист їм не було від кого, крім своєї УПА.

То ми бачимо капелана УПА в селі Явірнику Руським на Різдвяному Богослужінні для мешканців цього і десятків навколишніх сіл, відділів УПА, бо інших священиків помордували польські бандити, частину кинули у в'язниці, а решта виїхали на Захід. То він відправляє Великодню Службу Божу у Володському лісі для 600 повстанців і понад 1000 жителів сіл. То о. Василь стоїть на трибуні поряд з курінним та іншими командирами і виголошує таку проповідь з нагоди річниці загибелі Євгена Коновальця, якої, "не зміг би сказати жодний інший священик (за словами Юрія Борця), котрий не переживав на собі всю епопею повстанського лісу і не знав небезпек важких буднів УПА". То він ховає поблизу с. Селиська безстрашного ройового Ворона при скорботному мовчанні бойових друзів, під спазматичні ридання його коханої дівчини. То капелан Кадило ділиться в Дилягівському лісі з другом Чумаком:

– Коли б усе населення України було таке віддане нашій справі, як ці, ще недавно малосвідомі лемки, то ми давно прогнали б ворогів з України, які б сильні вони не були!

У нескінченних рейдах і боях, в голоді, холоді, перемогах і втратах, під час розправ ворога над мирним населенням, депортацій з рідної землі танули сили УПА. Сотня Громенка отримала наказ пробиватися на Захід, аби донести в демократичний світ правду про боротьбу проти московських загарбників, 17 червня вона перетнула польсько-чехословацький кордон і продовжувала просуватися вперед. Чеські та московські спецслужби намагалися будь-якою ціною знищити невеличку жменьку повстанців.

На чеській території сотенний вимушено залишив найбільш виснажених рейдом і ранами воїнів, а також усіма улюбленого капелана, котрі повинні були відпочити,

підлікуватись і продовжити рейд з іншою сотнею. У листі до пані Ірини від 20.02.97 р. Юрій Борець згадує: "Я останній тиснув руку Вашому братові, коли він у лісі на горі залишав нашу сотню, пішов до католицької церкви, яку було добре видно на долині. Він мав повне довір'я до чеських католицьких священиків, але..."

Мабуть хтось із ворожої агентури видав повстанського капелана чеській спецслужбі, а вона передала його польській. Отця кинули в Ряшівську тюрму, де жорстоко катували. За вироком польського суду 13 вересня 1948 року в тій же тюрмі його розстріляли. Душпастиреві було тільки 45 років.

Володимир ПАСТУХ-"ШВЕЙКО"

ІЗ СПОГАДІВ ПРО КАПЕЛАНА о. КАДИЛА

– Отець Кадило був парохом у с. Павлокомі, потім – у П'ятковій Руській. Звідси в 1944 р. пішов на зв'язок з УПА, став капеланом.

Під час Служби Божої о. Кадилові дякував стрілець Олесь, а обслуговував стрілець Грушка (інший). Коли сотня зупинялася десь у селі, де була церква, о. Кадило скликав людей до церкви і служив Службу Божу. Останню Службу Божу о. Кадило служив у III районі (Ліщина-Добрянка-Ляхова) на Зелені свята у 1947 р.

17.06.1947 р. в Бальниці, увечері, сотня Громенка мала останній бій, під час якого пробилася до кордону і перейшла його, віддаючи салют Україні. Під час першого відпочинку кухарі зварили чир з муки. Громенко заявив, що о. Кадило хоче відійти. Тоді відійшло ще кілька вояків.

Отець подався до місцевої греко-католицької парафії, де мав знайомого пароха, і там хотів якимось легалізуватися. Парох спочатку його прийняв, потім відмовився допомогти. Отець Кадило змушений був відійти. Пішов сам вздовж залізничної вузькоколійки до ріки Ваг. У дорозі був заарештований чехословацькими органами безпеки, а згодом переданий до Польщі.

*Ти виявив подиву гідну терпеливість, як
вороги кепкували собі з Тебе, завдавали
Тобі болючі рани і так розшарпували Твоє
тіло, що воно стало червоне наче кров.*

*– Ісусе, тебе били по лиці.
– Ісусе, люди чинили Тобі пакості.
– Ісусе, люди насміхалися з Тебе.
– Ісусе, співчуй мені слабому, поки не
відтвориш у мені подібності до Тебе.*

Молитва

ІЗ СПОГАДІВ ПРО о. КАДИЛА

Моя перша зустріч з військовим капеланом УПА Перемиського куреня о. Кадилом відбулася в кінці червня або на початку липня 1945 р. в лісі між селами Явірник Руський і П'яткова Руська. Я служив тоді в чоті УПА чотового "Завзятого" сотні "Громенка". Сотня довгий час стояла там постоем і проходила вишкіл. Отець Кадило щонеділі відправляв польову Службу Божу та сповідав стрільців сотні.

Я помітив, що його дуже любило військо, до всіх він ставився по-батьківськи, із розумінням, вміло сполучуючи християнські основи віри з патріотичними і вояцькими законами. Був дуже рухливий, дружній у поведінці, охоче з кожним розмовляв. Можна б сказати, був веселої вдачі чоловік, хоча й помічалось, що це священник глибоко віруючий.

Приємно було сповідатись в о. Кадила. Священничий, спокійний, рівний голос повчав грішника про Божу ласку і прощення гріхів, пояснював різницю в значенні Божої заповіді "Не убий" з кримінальним вбивством і konieczністю виконання військових обов'язків на службі Батьківщині. Його глибока душевна молитва за грішника справляла таку велику силу, що людина вірила в прощення гріхів і з справді чистою совістю відходила від сповідальниці. На душі ставало легко. Отець Кадило, як годилось військовому капелану, носив однострій, схожий на чехословацький, польову шапку-мазепинку та якусь зброю: часом – кавалерійський кріс, часом пістолет. Я переконаний, що носив більше для військового вигляду, як для вжитку. Під уніформою не важко було розпізнати в ньому богослужителя по ношеній завжди "колоратці". Крім цієї ознаки, в цього було щось особливе, що на віддалі вказувало на його сан. Не знаю, хто в тому часі носив усі літургійні предмети. Безумовно, деякі носив з собою сам. У часі Служби Божої чи похорону дяком у сотні Громенка служив стрілець Олег, який походив, правдоподібно, з с. Лубної біля Динова, паламарем – стрілець Грушка з с. Рудава біля ст. Бірчі і Котова. Хор складали всі вояки сотні. Пізніше доктор Шувар – курінний лікар, який колись співав у славному в Галичині хорі Дмитра Котка – організував у кожній сотні Перемиського куреня добірні хори, що співали Служби Божі, панахиди та народні пісні, які використовувалися на концертах з нагоди роковин Т. Шевченка чи інших дат і національних свят. Гадаю, що найкращим хором у курені був хор сотні "Ластівки". В сотні Громенка, точніше у її хорі, добре співали тенори Граб, Орел, Олень та інші. В їхньому виконанні молитва-спів "Вічная пам'ять", здавалось, хитала небом.

На кожному похороні вояка отець Кадило зворушливою проповіддю прощав полеглого у бою, закликаючи одночасно вояцтво не до пімсти, а до прощення ворогові, пам'ятаючи друга і далі з гідністю і чесно виконувати свої обов'язки. Голос о. Кадила лунав на повстанських могилах, на всіх місцях поховань сотень "Бурлаки", "Крилача", "Ластівки" та інших.

Пізно восени 1946 р. на постій сотні у Дилягівському лісі прибув о. Кадило. Я сидів під деревом, зайнятий впорядкуванням зброї, відразу спостеріг, що він, не помічаючи нікого, поспішає до почету сотні. У почеті, як звичайно, були сотенний, інші командири, зв'язкові. Я здогадався, що о. Кадило щойно довідався про загибель одного з наших бойових побратимів, чотового Кармелюка. Потім отець сів біля мене, схопившись за голову руками. Він гірко плакав, а я, знаючи причину, не міг його

розрадити.

Войовний "Кармелюк" був чоловіком його наймолодшої сестри Ірини. Воював він хоробро і неподалік від Явірника Руського впав у бою геройською смертю. Ця подія, мабуть, спричинилася до того, що довший час о. Кадило не появлявся в нашій сотні. Аж від Зелених свят 1947 р. він постійно перебував у нас. Він сповідав охочих, відправляв Службу Божу і розмовляв з вояками. Я спостеріг, що він помітно змінився, мовби постарів, мав до когось жаль.

По Зелених святах ми змушені були податися в сторону лісів Хрищатої. У кількагодинному бою біля с. Команчі впало кілька наших вояків, кілька було поранено, в тім доктора Шуварта в ногу. Коли ми добились у ліс біля села Туринське, виявилось, що немає серед нас доктора "Сяна". Сотенний запитав, хто бачив Сяна? Отець Кадило відповів, що Сян загинув зараз за рікою, а він його перехрестив і пішов за відділом.

– А взяли ви, може, його торбу з собою? – поцікавився Громенко.

– Ні, не взяв, – відповів він.

Громенко дуже обурився на те: Сян був німець і всі записки робив по-німецьки. У нього ж бо як у сотенного лікаря був повний список сотні та вся інформація про стан здоров'я вояків. Сотенному було чого сердитись, це ж бо цінний матеріал, як помічний, так і пропагандивний.

Безпечно, рацію мав сотенний, але я розумію, що о. Кадило вже був вичерпаний фізично і морально останніми подіями, тому не міг думати ще й про торбу. Навіть молодші від нього слабили, ходили, як тіні.

Пригадую, як у бою влітку 1946 р. в селі Явірник Руський був тяжко ранений у живіт тереновий зв'язковий Н., родом, подібно, з Маляви або Липи. Молодий, інтелігентний хлопець, син священика чи дяка, з поля бою несли ми його втрійку: о. Кадило, я і один польський військовий, який здався в полон. Ранений дуже терпів, стогнав від нестерпного болю. Я бачив, як терпів від того о. Кадило, як гаряче він молився, як готовий був сам терпіти, аби тільки раненому полегшити муки. Нам тяжко було нести на палатці саме тому, що з палатки робився гамак, а не ноші, і тіло раненого зазнавало додаткових ударів від нерівностей землі. Отець хотів і нам помагати нести, і хворому полегшувати, і щиро молитись за нього.

Я відчув, що не була це поза священика, лише відданість Богові і глибока потреба служити людям і віддати себе за них. Тому досить гострі слова з приводу тієї торби здались мені трохи не доречними.

Треба також зрозуміти, що у пеклі, яке тоді ми всі переживали, нервова система людини була напружена до крайності.

Після переходу чехословацького кордону сотня по кількох днях зупинилась на постій у лісі біля містечка Гуменне. Був вечір, вислані на закупівлю харчів вояки вернулися з невеликою кількістю муки і чогось там ще. Зварено чир, розділено серед вояцтва, і коли стало веселіше, повідомлено нас, що о. Кадило, за згодою сотенного, відійшов до якогось словацького села, де парохом є знайомий йому священик, надіючись на поміч з його боку, а то й у перехованні на якийсь час. Тоді його важко було зрозуміти. Всі ж бо ми знали, що найгірше ще не за нами, а перед нами. Але відсутність священика в декого викликала таке враження, ніби з його відходом віддаляється від нас і Божа опіка.

Але судженого не змieniш. Ми пішли далі своїм шляхом. Після мого чергового поранення в кінці липня 1947 р. я попав у полон. Мене госпіталізували на кілька днів,

а опісля привезли до Кошиць і ув'язнили у військових казармах при вулиці генерала Стефаніка. Там від словацьких людей я довідався, що о. Кадило дійшов до знайомого священика, але з якихось причин через два чи три дні змушений був від нього відійти. Йдучи вночі стежкою попри штреку, він був арештований військовою стежкою, посаджений нею і запроторений у казармах у Гуменному, а відтак виданий полякам. Можна собі тільки у найчорніших барвах уявити, як "вітали" вони не кого-небудь, а курінного капелана УПА. Цього, мабуть, не в силі описати.

По закінченні "слідства" у вересні 1948 р. УБ передав мене до в'язниці на "замку" в Ряшеві, спочатку до келії "кварантанна". Було у ній тоді кільканадцять в'язнів. "Комендантом" келії був в'язень, кулявий на ногу і каліка на руку, родом з Перемишля (так мені сказали інші), на прізвище Вайда. Виняткова погань і садист. Після "кварантання" перенесено мене на відділ до келії, де було поміщено 37 в'язнів-поляків і нас двох, вояків УПА (другий - з відділу командира Бурлаки).

Коли взаємини між нами і поляками трохи посмирнішали, я довідався від них, що в келії "кварантанна" досить довго (чи й не до загибелі) під командою згаданого Вайди мучився о. Кадило. Дехто з них із відразою висловлювався про страшні знущання деяких поляків-в'язнів, функціонерів безпеки і в'язництва, а особливо "коменданта" келії. Цей садист-каліка забавлявся верхи їздити до "параші" на священику або довкола келії на "спацер", не жаліючи о. Кадила ні побоїв, ні негідних назвиськ.

У 1950 р. у в'язниці Барчево пізніше його знищили самі співкамерники. Я зустрів санітара з сотні Громенка Стрілу, родом з Ліщави біля Перемишля, Мирослава Сцібішовка. Він розповів мені подію, яку бачив, будучи ув'язнений і осаджений у казармах у Гуменному, де вже був о. Кадило. Одного дня старшини чехословацької армії викликали їх, вояків УПА (було їх кількох), і повели у підвал, бо, кажуть, зараз приїдуть польські офіцери, аби вас не побачили. Отож у камері у підвалі було віконце, яке виходило на внутрішнє подвір'я. Коли на подвір'ї почулися голоси (шибки були побиті), він обережно виглянув і побачив кількох старшин чехословацької армії у ранзі капітанів і поручників, а серед них – майора війська польського в чоботах з халявами і шапці "garnizonowca".

За хвилину з казарми виведено о. Кадила. Коли він наблизився до групи старшин, до нього підійшов, щось говорячи, польський майор і вдарив отця п'ястком у лице. Мабуть, цьому не було б кінця, але до майора гостро і рішуче поставились старшини чехословацької армії, говорячи, що тут не Польща, і чому це він ображає їхній і свій старшинський мундир...

Читаючи ті рядки, може дехто запитати, чи о. Кадило (був же ж ще не таким слабим чоловіком) не міг себе хоч би трохи оборонити перед тим же Вайдою-калікою? Отже, на мою думку, можна було. Але це багато би не допомогло, бо Вайда не був сам, і це могло тільки прискорити загибель отця. Не забуваймо і написаного мною вище: у нього була відданість Богові і потреба служити людям. Тому я впевнений: він до кінця свого мученицького життя остався вірний Божим законам.

*Нехай буде воля Твоя як на небі,
так і на землі
(Мат. 6. 10)*

ОТЕЦЬ КАДИЛО – КАПЕЛАН УКРАЇНСЬКОЇ ПОВСТАНСЬКОЇ АРМІЇ

Після розпаду Радянського Союзу ситуація в Європі під оглядом політичним, географічним та економічним діаметрально змінилася. Унезалежнилися країни Східної Європи і об'єдналась Німеччина. Нові обставини дозволяють поглянути по-новому, простежити і перевірити ті проблеми, які до того часу були засекречені чи були свого роду політичним табу, про які і думки не було, щоб їх досліджувати. Ця праця є спробою заторгнути одну з таких заборонених тем, що стосуються польсько-українських стосунків, дає об'єктивний погляд на особу та діяльність саодиного військового капелана Української Повстанської Армії о. Кадила.

Мета цієї статті має два аспекти. По-перше, замість оцінювати о. Кадила з політичного погляду, автор зосередиться на його особистих рисах і постарается збагнути, чому він, як священник Української Греко-Католицької Церкви, вступив до лав УПА і став капеланом.

По-друге, автор буде шукати причини, чому теперішня ієрархія УГКЦ у Польщі, з одного боку, так величаво святкувала 400-річчя Берестейської Унії, публічно обіймаючись із ієрархією римо-католицького костелу в Польщі, в м. Ярославі, 16-18 серпня 1996 р., а з другого боку, боїться хоч словом публічно нагадати тій же ієрархії про долю о. Кадила.

Виглядає, що греко-католицька ієрархія трактує справу о. Кадила як те що давно минуло, про яке публічно не треба більше згадувати. Тому саме ця стаття є спробою не допустити до такого приховання справи.

Досліджуючи цю делікатну тему, автор зустрівся з багатьма проблемами в отриманні інформації про о. Кадила. Вже більше 50 років, як виникла УПА, і хотілось би вірити, що документи тих часів в архівах Польщі, України і колишнього Радянського Союзу повинні бути відкриті для публічного вжитку, але з якихось причин залишаються не класифікованими. В такій ситуації автор пробував шукати в інших з доступних джерелах про УПА, але інформації про о. Кадила знайшов дуже мало. Беручи до уваги факт, що багато прямих учасників, зокрема, колишніх вояків УПА, засуджено і страчено або вони померли в тюрмах, автор постановив шукати колишніх вояків УПА, які залишились живими і служили в тому курені, де служив капеланом о. Кадило, отже, знали його особисто. Це була не легка справа. Але авторові вдалося віднайти і навіязати контакт із кількома з них, та, завдяки їх інформаціям, встановити контакт з членами родини о. Кадила. Вони радо погодились співпрацювати з автором та поділитися з ним інформацією про життя о. Кадила ще до того, як він вступив до УПА. З тої причини ця праця є не звичайною, бо побудована на першоджерельних матеріалах.

Оскільки згадані архіви залишаються далі закритими для публічного користувача, стаття має деякі недоліки, тому багато питань про о. Кадила залишаються невиясненими і вимагають дальших досліджень.

Отже, хто такий о. Кадило? Серед багатьох томів "Літопису УПА", виданих у Канаді, лише у двох з них (13 і 14-му) є деякі інформації про о. Кадила. Вони відносяться лише до часу після вступу о. Кадила до УПА, та не згадується про його життя до того часу. Це ж можна сказати про книжкові видання Українського архіву у

Варшаві та Об'єднання Українців у Польщі, які скупю пишуть про життя о. Кадила перед його вступом до УПА.

Правдиве ім'я та прізвище о. Кадила – Василь Шевчук. Він був першою дитиною Івана і Уршулі Шевчуків, які були греко-католиками. Народився 12 серпня 1903 року в Стрию. У нього було два брати: Михайло (1908) і Ярослав (1912), три сестри: Марія (1905), Стефанія (1910) та Ірина (1922). Марія і Михайло народжені в Стрию, як і Василь, а Стефанія, Ярослав та Ірина – в Дрогобичі, куди Шевчуки перенеслися, коли Василеві було 7 років. У 1915 р. 12-літній Василь Шевчук записався до державної гімназії в Дрогобичі, де навчався три роки (1-3 кл.). Пізніше перенісся до державної гімназії в Перемишлі, де закінчив 6, 7 і 8-ий клас середньої школи і матуру 5 жовтня 1923 р.

Після закінчення середньої школи Василь постановив стати священником УГКЦ і 1923 р. вступив до духовної семінарії у Перемишлі.

На четвертому році студій Василя батько, помираючи, просив сина, щоб після його смерті заопікувався молодшими братами і сестрами.

30 березня 1930 р. Василь був висвячений на греко-католицького священника, прийнявши цілібат. Свою першу Службу Божу відправив 6 квітня 1930 р. в Дрогобичі.

Після його приділено на парафію в село Дорожів. Пізніше був перенесений на парафію в Мединичі, Грушатичі (недалеко від Нижанкович), а згодом, від 1932 р. - в село Смерековець біля Горлиці. В часі вибуху II світової війни о. Василь Шевчук був на парафії в селі П'яткова Руська Добромильського повіту.

Працюючи як священник, він виконав волю покійного батька, допомагаючи своїм братам і сестрам в отриманні відповідної освіти в школах м. Перемишля. Як найстарший син, виконував роль голови сім'ї.

Військові та політичні події під час Другої світової війни і в перші роки після неї ще більше погіршили ворожнечу між сусідніми поляками й українцями. Обидва народи пробували побудувати свої незалежні держави, на цьому тлі поставали конфлікти щодо кордонів, а головне, територіальні претензії до так званого Закерзоння. Це стало причиною творення своїх власних військових частин. Українці Закерзоння створили відділи УПА, які зросли до 19 сотень, що творили 6-ту воєнну округу групи "Сян", котра входила до УПА-Захід. УПА на Закерзонні була добре вишколена, дисциплінована, з добрим командним складом і високою бойовою мораллю. УПА не тільки становила справжню перешкоду в депортації українців із Закерзоння до Радянського Союзу, але була єдиною військовою силою, яка протиставилася Москві та її маріонетковому уряду в комуністичній Польщі, і обороняла українське населення. Польський комуністичний уряд мав рівно ж великі надії викинути українців з їхніх рідних земель Закерзоння згідно з договором від 22 вересня 1944 р. між Польщею і формально УРСР, який передбачав репатріацію поляків з СРСР до Польщі і депортацію українців з Польщі до УРСР.

Щоб виселити українців якнайшвидше з їх рідних земель і помститися за "деполонізацію" Волині, польське регулярне військо з різними парамілітарними бойовими групами застосувало проти українців терор. Багато різних звірств чинили польські банди над українським цивільним населенням. В той час брутально замордовано 24 священники греко-католицького і православного віровизнань.

За таких обставин о. Василь Шевчук залишив парафію в П'ятковій Руській Перемиського повіту, вступив до УПА і став її капеланом. Точної дати його вступу до УПА немає. 13-й том Літопису УПА згадує його як капелана Перемиського куреня,

створеного 1945 р. в складі 26 ТВ (Тактичного Відтинку) УПА – "Лемко". Тому можна прийняти 1945-й рік за дату вступу о. Василя Шевчука до УПА. У підпіллі він мав два псевдоніми: Кадило і Пластун; перший з них був загальноновживаний.

В УПА о. Кадило давав духовну опіку воякам, а також цивільному населенню і підпіллю. До його головних обов'язків належало відправляти польові Служби Божі, відвідувати ранених стрільців, опікуватися підпільними шпиталями, хоронити полеглих повстанців, голосити проповіді, сповідати стрільців і тих, що були поранені або засуджені на смертну кару упівськими судами, та цивільне населення.

Після вдалої засідки 28 березня 1947 р., зорганізованої сотнями "Хріна" і "Стаха" біля с. Яблінки, в якій загинув заступник міністра оборони Польщі генерал Кароль Свєрчевські, польський комуністичний уряд почав відплатні акції проти українського населення на цілому Закерзонні під кодовою назвою "Акція "Вісла". Вона розпочалася 28 квітня 1947 р. Терором, масовими арештами та насильною депортацією українського населення польське військо позбавило українське підпілля бази його існування. Зазнавши великих поразок, відділи УПА постановили залишити Закерзоння і через Чехословаччину добитись до американської окупаційної зони в Німеччині.

10 червня 1947 р. відділ Громенка, в якому був і о. Кадило, перейшов польсько-чехословацький кордон і почав довгий рейд, виповнений постійними боями з чехословацькими військами, прорвавшись у кінці до Західної Німеччини. Рейдуючи через Чехословаччину, о. Кадило через брак харчів фізично занепав. Лісові ягоди не багато помагали. Врешті, 30 червня, виснажений до решти, вирішив далі не йти і залишився в римо-католицькій парафії в селі Грубов у Чехословаччині. Після кількох днів він був схоплений чехословацькими органами безпеки і разом з іншими вояками УПА, яких спіймали, був інтернований. З травня 1948 р. о. Кадила разом з 68 вояками і командиром УПА Бурлаки чехословацькі органи безпеки передали Польщі.

Від 3 травня 1948 р. о. Кадило розпочав нове життя політичного в'язня в польській тюрмі служби безпеки в м. Ряшеві, в південно-східній частині Польщі. Слідчі офіцери і поліційні агенти переходили межі людяності в методах слідств і тортур над цим священником. Вони були жорстокими в методах і розмірах тортур над в'язнями-упівцями і тими, хто співпрацював з УПА. Дуже часто після таких тортур приносили тіло непритомного, завинене в коц, і кидали на цементову долівку келії, як сміття. Коли був час на їду, то в'язні могли підходити за нею за чергою, але о. Кадило мусив повзти на колінах. Більше того, дуже часто інші в'язні з УПА були змушувані садистами в'язничної служби брати участь у тортурах і оргіях агентів УБ над о. Кадилом. Вони робили огидні покази в слідчій залі Ряшівської тюрми: змушували о. Кадила клякати на коліна і укласти руки на підлозі, аби виглядати, як осел. Інших в'язнів УПА змушували сидати йому на спину, і о. Кадило мусив їх возити по слідчій залі. Агенти УБ насолоджувалися зневагою, викрикували непристойні слова, звернені до о. Кадила, і до того, хто їхав на його спині.

В'язничне життя о. Кадила тривало не довго. В скорому часі він був засуджений до смертної кари, і вирок виконано в Ряшівській тюрмі. Точна дата і спосіб виконання присуду не відомі. Персональні тюремні картотеки о. Кадила не розкрито, і важко збагнути, коли вони стануть доступні для дослідників.

Літопис УПА подає, що присуд смерті о. Кадилові був виконаний у підвалах тюрми в Ряшеві 10 вересня 1948 р. Інші джерела називають дату 13 вересня 1948 р., не подаючи обставин смерті. В'язні УПА, які в тому часі перебували в Ряшівській тюрмі, були свідками смерті о. Кадила, щоб його страта була більш показовою.

Теперішня тюремна адміністрація Польщі повинна якнайскоріше відкрити всі архіви, які є в її розпорядженні. Це запобігло б появі різних версій про арешт о. Кадила, його тортури і страту. Вона також повинна виявити, що сталося з тілом о. Кадила після виконання смертного вироку, і вказати місце його поховання. Хочеться вірити, що тіло о. Кадила поховане на місцевому цвинтарі з познакою "Побітне", де ховали стрільців УПА, страчених чи замордованих агентами УБ. Якщо потрібної інформації щодо о. Кадила польські урядові чинники не виявлять, важко буде сподіватися поступу в поліпшенні стосунків між поляками й українцями.

Офіційне становище УГКЦ стосовно капелана о. Кадила виглядає неймовірним і незрозумілим. Воно сповите мовчанкою і таємницею. Ієрархія УГКЦ не сказала, не каже і, мабуть, ніколи не скаже жодного слова про о. Кадила. Найвища церковна влада воліє про це мовчати. Чому це так?

Може бути кілька причин. Перша з них така, що єпископи і архієпископи цієї Церкви більше зацікавлені в своїх особистих здобутках, які служать їм і тільки їм, ніж трудитися над тим, хто був о. Кадило і як в тих тяжких часах він, священник, реагував на духовні потреби його краян, які боролись за незалежність своєї країни.

Друга причина та, що ієрархія УГКЦ в Польщі навчалась у польських духовних семінаріях, під управою польського католицького Костелу, де в той чи інший спосіб підпала під впливи до тої міри, що зараз боїться сказати слово про свій народ, хоч опинилася на чолі УГКЦ. Це стосується митрополита Івана Мартиняка і новопризначеного єпископа Теодора Майковича. Для них мовчання про о. Кадила та УПА дає не тільки особисту користь, але також задоволення колишніх професорів, які тим хочуть довести, що навчання в польських духовних семінаріях дало добрі наслідки.

Третя причина є в тому, що священники, останньо хіротонізовані на єпископів і наставлені допоміжними єпископами у Львові, є рівно ж едукованими в Польщі, з тими самими засвоєними прикметами, що їх має найвища польська ієрархія.

Четверта причина та, що деякі з єпископів УГКЦ, народжені, вишколені на теологіях і хіротонізовані на єпископів в Україні, з огляду на більшовицьку пропаганду, не мали нагоди вивчити повної історії свого українського народу. Підручники, вживані в тому часі в Україні, викривляли боротьбу УПА, показуючи її в якнайгіршому світлі. Таким чином, високі достойники в теперішній УГКЦ не з їх власної вини не є достатньо ознайомлені з цією проблематикою. Як вислід, висока ієрархія УГКЦ в Україні, мабуть, не знає, що колись був такий священник о. Кадило, котрий як капелан ніс духовну послугу воїнам УПА.

Ще важче зрозуміти, чому греко-католицька інтелігенція в Польщі, зокрема та, що відповідає за релігійну публіцистику, зовсім мовчить про о. Кадила. До таких належать: періодичний журнал "Перемиські Дзвони", що видається у Перемишлі, та місячник "Благовіст", що видається в Гурові і Лавецькому в Польщі. Хоч ці видання є під певним контролем, проте така ситуація не повинна бути причиною для редакторів тих видань, щоб мовчати про о. Кадила.

Англійська приповідка каже: "Що скоріше, то краще". Те саме можна сказати про о. Кадила. Що скоріше високі достойники УГКЦ у Польщі та в Україні публічно заговорять про о. Кадила, то краще буде для них та УГКЦ. Що скоріше польський уряд відкриє факти про о. Кадила в польських засекречених архівах, то легше буде виправити покручені взаємини між двома слов'янськими народами – українським і польським.

Іван КРИВУЦЬКИЙ

ОТЕЦЬ ВАСИЛЬ ШЕВЧУК (СПОГАДИ)

Отець Василь Шевчук користувався авторитетом серед населення не тільки як душпастир, але як український патріот, активний громадський діяч, просвітитель.

З приходом німців він підтримував зв'язки з нашим підпіллям. 1944 року був змушений переховуватися від польської боївки з сусідньої Дилягови, а після переходу фронту – від енкаведистів і польської міліції. На початку 1945 року від польських банд загинуло кілька греко-католицьких священиків у недалеких від П'яткови селах: 3 березня в Павлокомі – о. Володимир Лемцьо, 5 березня у Вільшанах – родина священика Копистянського, 11 квітня у Березці о. Олександр Білик, 15 квітня – о. Іван Дем'янчик у Скопові, о. Анатолій Сембратович у Бабичах, о. Орест Калужняцький в Іздебах. Майже половина українського населення залишилася без душпастирів.

Отець Василь Шевчук часто, як тільки дозволяли обставини, під охороною бійців з якоїсь сотні чи боївки, добирався до інших сіл, щоби інколи навіть у глибоку ніч, у негоду відправити Службу Божу, панахиду, висповідати вірних, повінчати молодих, охрестити новонароджених. Його поява була справжнім святом для будь-якого села. Не рахувався з часом, перевтомою, здоров'ям. Ніколи не мав вільної хвилини. Його завжди лагідне, привітне, втомлене обличчя запам'яталося на ціле життя всім, хто його знав.

У вересні 1945 року частина населення виїхала в Україну, і о. Шевчук перейшов до УПА капеланом при курені Байди, але ніколи не забував про вірних, які залишилися по селах. Тоді отримав псевдо "Кадило" серед стрільців, а в документах – "Пластун". Від того часу він разом із вояками переносив усі знегоди в походах, боях, під час облав. Мав великий моральний вплив як на бійців, так і на командирів. Завше скромний, ніколи не падав духом і на проповідях та під час товариських розмов у вільні хвилини нагадував, що боротьба за волю – священна. Серед стрільців нічим не виділявся, хіба що був без зброї і, здається, носив окуляри.

Після акції "Вісла", у квітні-травні 1947 року, коли села зовсім обезлюдніли, о. Кадило залишився з куренем і на початку червня із сотнею Громенка перейшов у Словаччину. Виснажений фізично довгими переходами і боями, по кілька днів тільки на воді, ягодах і грибах, захворівши на легені, з високою температурою, він зовсім вибився із сил і, щоби не бути зайвим тягарем для сотні, постановив залишитися у римо-католицького пароха в словацькому селі Грубов недалеко від Кошиць. Сотенний Громенко і стрільці відраджували йому, готові були допомагати в дальшому поході. 27 червня 1947 року, напевно, після доносу його забрали жандарми зі станиці в Радвані ("Літопис УПА", том 13, стор. 74).

Усіх наших стрільців і командирів, які були затримані на терені Словаччини під час рейду 1947 року, помістили в таборі у Брезні над Гроном, а пізніше в тюрмі у Банській Бистриці. Отця Шевчука там не було. Його тримали в якійсь іншій тюрмі,

окремо від наших, а в травні 1948 року передали до Польщі.

Микола Терепенко (живе в Польщі) у своїх ще не виданих спогадах "На грані двох світів" пише, що в липні 1948 року в тюрмі у Перемишлі, в лазні, на бетонній стіні хтось видряпав цвяхом хрест, а поруч "о. Кадило – кара смерті". Нижче – теж хрест і "Катерина Петрик". Група наших в'язнів, які тоді сиділи в цій тюрмі і чекали вироку, зрозуміли, що коли священик і жінка отримали кару смерті, то їх спіткає не краща доля.

Військовий районний суд у Ряшеві відбувся 8 червня 1948 року, а вирок виконано 13 вересня. На жаль, досі не знайдено в архівах самого вироку чи його копії. В чому могли звинувачувати нашого священика через три роки після закінчення війни, у мирний час, у центрі "цивілізованої Європи"? Напевно, згадали, що він не загинув від рук бандитів на початку 1945 року, як інші, згадані попередньо, священики.

Варто нагадати, що той же військовий районний суд у Ряшеві у вересні 1945 року засудив на два роки тюрми командира Армії Крайової Юзефа Бісса за 365 осіб, замордованих у Павлокомі 3 березня 1945 року.

Польський ксьондз з Бабич Францішек Журавський у квітні 1945 року брав активну участь у нападах на українські села Березку, Бахів, Скопів, Волю Кривецьку а частину майна помордованих священиків забрав собі. Його ніхто не судив. Ксьондз Журавський навіть користувався прихильністю Перемиського Біскупа Ігнаци Токарчука, який був добре поінформований про "подвиги" свого підлеглого.

10 червня 1997 року Папа Римський Іван Павло II під час зустрічі з вірними на своїй батьківщині, в Кросні, за 25 км від Пакошівки, де народився єпископ Йосафат Коциловський, згадав про великі заслуги польського короля Казимира Великого і біскупа Ігнаци Токарчука. І ні слова не сказав про нашого єпископа та священиків з цих теренів, серед них і о. Василя Шевчука – Кадила, котрі були закатовані комуністами за вірність своєму народові, Церкві та апостольській столиці.

Роман ПАСТУХ

РОДИНА ДУШПАСТИРЯ

ІВАН ШЕВЧУК

(1872 - 1926)

Батько о. Василя Шевчука-"Кадила". Походить з с. Нічівців на Калушчині, тепер Івано-Франківської області, із заможної селянської сім'ї, що володіла чималим полем, кінним заводом.

Служив у австрійському війську. Переїхав до м. Стрия, де працював судовим урядником. Одружився з молодшою на шість років дівчиною Уршулею, з якою вони мали семеро дітей. Найстарший син Іван (1901 р. н.) помер на скарлатину, будучи учнем третього класу гімназії.

У 1910 р. подружжя переселилося до Дрогобича. Тут І. Шевчук теж працював у суді. Помер у віці 54 роки. Могила – на старому Дрогобицькому цвинтарі на вулиці

Трускавецькій.

УРШУЛЯ ШЕВЧУК

(1878-1948)

Мати о. Василя Шевчука-"Кадила". Походить із с. Кальварії Пацлавської неподалік міста Перемишля (тепер територія Польщі). Тато служив диригентом церковного духового оркестру і внаслідок нещасного випадку загинув.

Дівчина виховувалася у Львові під опікою сестер-Василіянок. Проживши чверть століття у шлюбі з Іваном Шевчуком і виростивши шестеро дітей – трьох синів і трьох доньок, проживала після його передчасної смерті в 1926 р. разом з усіма дітьми ще чотири роки в Дрогобичі. Після висвячення сина Василя на священника сім'я перебувала на його утриманні і переїжджала за ним туди, де він мав парафію. Останні три роки до смерті в 1948 р. мешкала в Корналовичах Самбірського району. Там і спочивають її тілні останки.

МАРІЯ ШЕВЧУК

(1906-1971)

Молодша сестра о. Шевчука-„Кадила”. Народилася в м. Стрию. Після закінчення промислової школи в Дрогобичі працювала секретаркою в Трускавецькому приватному пансіоні "Говерла".

Після приєднання західноукраїнських земель до СРСР перебувала на утриманні брата-священника. Внаслідок депортації із Закерзоння опинилася разом з матір'ю та сестрою Іриною в Корналовичах Самбірського району, працювала в колгоспі. Тут і обірвалася її земна путь.

МИХАЙЛО ШЕВЧУК

(1908-1985)

Перший молодший брат о. Василя Шевчука-"Кадила". Михайло Шевчук був третьою дитиною в сім'ї.

Народився в м. Стрию. Коли йому минуло два роки, батьки переїхали зі Стрия до Дрогобича. Тут він блискуче закінчив гімназію, керівництво якої зробило для нього єдиний за весь період її існування виняток, звільнивши від матури – випускних іспитів. За прикладом старшого брата Василя хлопець вступив у Перемиську духовну семінарію. Через три роки він залишив студії в зв'язку із запровадженням celibату і обрав для навчання Львівський медичний інститут.

Докторат отримав тільки після Другої світової війни в Австрії.

В гімназійні роки належав до таємної організації вищих клас української гімназії. Навчаючись у медінституті, вступив до підпільного Союзу Української Націоналістичної Молоді, Української Військової Організації. Від 1939 р. аж до смерті М. Шевчук перебував в ОУН, входив до складу її чільних діячів.

За активну участь у націоналістичному русі польська поліція кілька разів ув'язнювала його, тому щоразу він мусив ховатися від неї. Проте незадовго до Другої світової війни М. Шевчукові не вдалось уникнути чергового арешту і концентраційного табору Берези Картузької. З підірваним здоров'ям він вийшов на волю після розвалу Польщі і знову прилучився до підпільної боротьби, а після проголошення 30 червня 1941 р. відновлення Української державності – до державного будівництва. Невдовзі німецьке гестапо почало арешти членів ОУН з-під стягу Степана Бандери. М. Шевчука схопили в містечку Криниці на Лемківщині. Краківська тюрма "Монте-люпіх", далі концтабори Освенцім, Ебензее. Як лікар, врятував багатьох в'язнів від неминучої смерті, чим наражав на смертельну небезпеку своє життя. В Ебензее деякий час працював директором шпиталю і допомагав багатьом виснаженим, важко хворим в'язням.

У післявоєнний період М. Шевчук знову на передній лінії боротьби за самостійну Україну, виконував особливі завдання провідника ОУН Степана Бандери та Служби Безпеки ОУН, працював у бюро Голови Проводу ЗЧ (закордонних частин) ОУН Степана Ленкавського. Належав до Таємного Проводу ОУН, як лікар – до Управи Української Медичної Харитативної служби в Австрії. В його особі ОУН мала високодійового борця, який входив до найближчого оточення Степана Бандери.

Заслуги перед організацією висунули М. Шевчука в останній період його життя на відповідальні пости члена Головної Контролі ОУН, заслуженого члена Служби Безпеки ОУН. Чесна, тверда і безкомпромісна боротьба за волю України принесла М. Шевчукові визнання і пошану.

СТЕФАНІЯ ШЕВЧУК

(1911-1997)

Друга молодша сестра о. Василя Шевчука-"Кадила". Народилася в Дрогобичі, закінчила учительську семінарію. Тривалі спроби отримати від польської окупаційної влади роботу в школі не дали результатів: усюди їй відмовляли через "брак місця", а насправді через патріотичні почуття та участь братів Михайла і Ярослава в ОУН. Лише після розпаду Польщі отримала посаду вчительки початкових класів.

Працювала на Лемківщині, в селах П'ятковій Руській, передмісті м. Бірчі, Старій Бірчі, Ліщаві Долішній. У 1946 р. хвиля депортацій занесла вчительку в с. Мухавку Чортківського району на Тернопільщині. Три роки опісля замешкала з рідними в с. Корналовичі Самбірського району. Тут навчала дітей аж до виходу на пенсію. Носила глибоко в серці почуття до хлопця такого ж, як її, імені, та доля не дозволила їм зійтися в подружню пару. Корналовицька земля прийняла її навічно в своє лоно.

ЯРОСЛАВ ШЕВЧУК

(1912-1998)

Другий молодший брат о. Василя Шевчука-"Кадила". Народився в Дрогобичі, де закінчив українську приватну гімназію ім. І. Франка. Під впливом брата Михайла вступив в ОУН і був її активним членом до кінця своїх днів. За націоналістичну

діяльність був двічі ув'язнений у Березі Картузькій, у німецьких концтаборах. Загалом десять років перебував за ґратами.

Ще до Другої світової війни Ярослав Шевчук працював у Маслосоюзі у Львові. Одружився з Дарією Романик із м. Закопаного (Польща). Тримали на вулиці Городоцькій у Львові невеличку "цукорню", що давала їм кошти на прожиття, а членам ОУН служила місцем для конспіративних зустрічей.

На еміграції в м. Клівленді (США) він працював на залізниці. Одночасно виконував важливі доручення в ОУН. Був близько знайомий зі Степаном Банде-рою, іншими провідними діячами ОУН. Похований у Клівленді.

ІРИНА ШЕВЧУК-ПЕЧЕРИЦЯ

(1922 р.)

Наймолодша сестра о. Василя Шевчука. Народилася в м. Дрогобичі. Завдяки допомозі брата закінчила Перемиську гімназію при Українському інституті для дівчат у Перемишлі, навчалася у Дрогобицькому вчительському інституті, який через війну не змогла закінчити. Студії завершила екстерном.

Треба було ставати на шлях самостійного життя, і молода вчителька пішла працювати в школу на Закерзонні: в селах Поруби, Іздебки, Княжпіль, м. Бірча. Тоді ж вийшла заміж за Володимира Шпака, чотового Кармелюка з сотні УПА Громенка. У 1946 р. чоловік загинув, залишивши вдову з маленьким сином. Протягом страшних визвольних літ боротьби УПА з бандами польського і московського комуністичних режимів молода жінка зазнала стільки горя і біди, що вистачило б на десять життів, не раз дивилася у вічі смерті. Але Господня рука вивела її з сином із тієї вогненної круговерті.

Коли в 1945 р. почалось насильне вигнання українців із Закерзоння, з прадідівської землі, І. Шевчук за порадою о. Василя Шевчука-"Кадила" разом зі старенькою мамою і сестрою виїхала на підмосковську Україну, поселилась у с. Корналовичі Самбірського району, вдруге вийшла заміж за вчителя Миколу Печерицю, виховала з ним дві доньки. Звідси сім'я переїхала на роботу в с. Твіржу поблизу м. Судової Вишні. Там викладала українську мову і літературу впродовж 35 років. Потім аж до пенсії працювала педагогом у Мостиській заочній школі.

Долі хотілося залишити її, наймолодшу з великої сім'ї Шевчуків, живою після смерті всіх братів і сестер, щоб зібрати матеріал про них для цієї книжки, заопікуватися виготовленням і встановленням пам'ятних таблиць о. Василеві Шевчукові-"Кадилові", виховувати в душі християнської любові та патріотизму своїх п'ятьох онуків.

ПОЛЕГЛИЙ НА ПОЛІ СЛАВИ...

*Хто жив так, що його пам'ять
свято зберігається в душах людей,
яких він любить, той, я думаю,
зробив свою справу для продовження
свого існування і після смерті.*
Г. ЕБЕРС

ПОЛЕГЛИЙ НА ПОЛІ СЛАВИ ВОСКРЕС У ПАМ'ЯТІ КРАЯН

Життя і діяльність душпастиря, повстанського капелана о. Василя Шевчука- "Кадила" завдяки книгам його побратима в національно-визвольних змаганнях Юрія Борця, публікаціям у пресі стали широко відомими в Україні та в діаспорі, а його ім'я – знаменитим. На підставі цього можна зробити висновок про непересічність особи о. Василя Шевчука серед усіх священиків, які служили в УПА, і навіть поставити його ім'я першим у когорті патріотів, для котрих Бог і Україна визначали суть цілого життя. В його долі героїчно продовжилась нитка спадкоємності, що йде з глибини століть – від козацьких і гайдамацьких священиків до стрілецьких і повстанських капеланів.

Від часу проголошення незалежної Української держави 24 серпня 1991 р. наш народ увічнив у монументальних спорудах десятки славних імен - борців за волю України з членів ОУН-УПА. Та, здається, досі не було гідно вшановано ні одного з представників духовенства, які у найважчий для рідного народу час стали в лави його захисників, в обороні Богом даного йому права жити вільно у власній державі.

Український патріот молодшої генерації, доктор Степан Костик з Японії, ініціював побудову пам'ятника о. Василеві Шевчуку на території сучасної Польщі в м. Ряшеві, де він загинув, або в м. Перемишлі, де майбутній священик навчався. Та, як і слід було сподіватися, польська посткомуністична влада заборонила це зробити. Своєю відмовою вона ще раз засвідчила свою політику вичавлювання із пам'яті нинішнього і прийдешніх поколінь споконвічність українськості земель на лівому березі річок Сян і Західний Буг – Надсяння (Перемищини), Забужжя (Холмщини і Підляшшя), Лемківщини, які після Другої світової війни насильно передані Польщі.

При мовчазливому потуранні західних демократій, відповідно до їхньої політики подвійних стандартів, тодішній комуністичний режим Польщі отримав могутню підтримку живою силою і озброєнням від імперсько-комуністичної Москви і в руслі старої польської політики "огнем і мечем" на загарбаних землях жорстоко нищив і депортував корінне українське населення. "Горіли села і містечка, борці боролись, як могли". Борці – з лав ОУН-УПА, яким допомагала переважна більшість населення. Проте сили ворога були незрівняно більші. Від куль, на шибеницях, в пожежах загинули десятки тисяч невинних людей. Решту виселили на підмосковську Україну. А ще чималу кількість розсіяли на теренах західної Польщі. Колишні українські села, храми, цвинтарі, поля, сади на Закерзонні – переданих Польщі українських територіях за Сяном і Західним Бугом перетворились на згарища, руїни, пущу, позаростали

лісами і чагарниками.

Стародавнє українське село П'яткова Руська, де до переходу в УПА служив парохом о. Василь Шевчук, внаслідок страшної акції "Вісла" майже цілком обезлюдніло і вкрилося лісом, так що колишні мешканці з великими труднощами впізнають його терени. Пограбовану, вкрай занедбану церкву за деревами ледве видно. Подібна доля спіткала в середині XX століття, у центрі Європи сотні українських сіл! Як назвати ініціаторів і виконавців цієї небаченої з часів монголо-татарської навали трагедії великої частини нашого народу?

Усе це спонукало С. Костика і групу його однодумців та помічників в особі сестри о. Василя Шевчука Ірини Шевчук-Печериці, Володимира Зілінського, Михайла Козака та інших звернутися до неньки-України, точніше, до Дрогобича. Адже священик тут виріс, навчався, відправив свою першу Службу Божу в церкві (тепер - кафедральний собор Пресвятої Трійці Самбірсько-Дрогобицької єпархії Української Греко-Католицької Церкви). Найреальнішою виглядала думка увічнити ім'я священика в пам'ятній таблиці. На жаль, батьківська хата на вулиці П. Сагайдачного (колись - Сніжна) не збереглася. Не випадало встановлювати таблицю на фронтоні собору. Там від 1911 р., з вимушеною перервою в тоталітарний період, висить меморіальна таблиця на вшанування будителя українського духу на західних землях України Маркіяна Шашкевича.

Тоді І. Шевчук-Печериця, В. Зілінський, архітектор і хрещеник о. Василя Шевчука Євген Хомик, а також автор цих рядків зупинили свій вибір на єдиному приміщенні, з яким пов'язана доля полеглого священика, - колишньому будинку державної гімназії, в якій він навчався. Зараз там головний корпус Дрогобицького педагогічного інституту ім. І. Франка. Тодішнє керівництво міста в особі мера Михайла Лужецького і Тараса Метика підтримало цю думку, прийняло відповідну ухвалу, затвердило склад організаційного комітету (в 1998 р. він дещо змінився).

Пошук виконавців художньої пам'ятної таблиці привів членів оргкомітету до одного вже доволі знаного, але ще порівняно молодого львівського скульптора. За домовленістю з іншими виконавцями замовлення, він назвав ціну, погоджену з С. Костиком, який спеціально приїжджав з Японії до Львова. Часу для роботи залишалось достатньо. Тому бронзову таблицю передбачалось урочисто відкрити в День незалежності України 24 серпня 1997 р., а у випадку виникнення непередбачених затримок - на День міста 21 вересня або на свято Покрови 1997 р., коли відзначалася 55-а річниця створення УПА.

Виглядало, що так і буде. Але невдовзі скульптор порушив домовленість і без жодного обґрунтування почав вимагати за меморіальну таблицю... вдвічі більшу суму. Напевно, він або хтось інший з його спільників, побачивши, що на цьому патріотичному замовленні, спонсорованому діаспорою, а головню Юрієм Борцем та Степаном Костиком, можна без великої мороки заробити "ще раз стільки". Мовляв, поважні замовники стануть перед фактом і врешті-решт вимушено погодяться, аби не осоромитися перед громадськістю.

Другого удару замовникам було завдано з іншого боку. Зустрівшись з їхньою твердою позицією, скульптор для годиться пішов ніби на деякі поступки і для дотримання погодженої ціни пообіцяв трохи зменшити габарити таблиці. Відтак він надовго зник, і замовники ніяк не могли його розшукати. 1997 рік був згаяний. Зробив це скульптор навмисно, чи сталися непередбачені обставини – не знаємо. Та що він повівся непорядно - поза сумнівами.

Згодом він запропонував замовникам повернутись до роботи над таблицею за домовленою ціною, та отримав відмову. Нехай же ця "ложка дьогтю" послужить повчальним докором деяким митцям, котрі ставлять власні матеріальні інтереси вище від громадських, освячених нетлінною пам'яттю героїв боротьби за волю.

Повторний пошук виконавців привів замовників до відомого львівського скульптора, теж вигнанця з предківської землі Закерзоння, Миколи Посікіри і архітектора Михайла Федика. Після полагодження формальностей митці взялися до праці. Нарешті в травні 1998 р. художню таблицю було відлито в бронзі.

У процесі виконання почесного замовлення члени оргкомітету попросили митців виготовити кілька менших меморіальних таблиць, присвячених о. Василеві Шевчуку. Вони встановлені в м. Стрию, на вулиці Ф. Колесси, на будинку № 51, у якому народився повстанський капелан, на приміщеннях церков у селищі Мединичі та в с. Дорожеві Дрогобицького району, в Грушатичах Старосамбірського району, де він служив парохом. Хоч не всі з цих парафій належать до УГКЦ, як у часи життя священика, однак їхні парафіяни є частиною українського народу, за волю якого віддав життя славної пам'яті о. Шевчук, і з розумінням та прихильністю допомогли увічнити ім'я душпастиря і патріота у цих селах. Бо сказано: згода будує, а незгода руйнує.